

ANADOLU SELÇUKLU SULTANI I. İZZEDDİN KEYKAVUS DÖNEMİNDE (1211-1220) BANİLER VE İMAR FAALİYETLERİ

Nermin ŞAMAN DOĞAN

Özet: Selçuklu dönemi siyasi tarihinde Sultan I. Gıyaseddin Keyhüsrev (Birinci 1192-1196, İkinci kez 1205-1211) ile oğulları I. İzzeddin Keykavus (1211-1220) ve I. Alaeddin Keykubad (1220-1237) zamanları devletin yükseliş dönemleridir. Özellikle Selçuklu Sultanı I. İzzeddin Keykavus döneminde siyasi ve kültürel yaşam oldukça devingendir. Bu dönemde Selçuklu topraklarının genişlediği, kuzeyde Sinop, güneyde Antalya liman şehirlerinin fethiyle denizlere açıldığı, bayındırlık faaliyetlerine önem verildiği ve çok sayıda mimari eserin inşa edildiği görülür. Yeni fethedilen, çoğu Roma-Bizans dönemlerinin yerleşimleri olan ve sürekliliğini koruyan bu şehirler, imar faaliyetlerinin artması ile kısa sürede Selçuklu-Türk kenti özelliğini kazanmışlardır.

Selçuklu Sultanı I. İzzeddin Keykavus 1214 yılında Sinop, 1216 tarihinde Antalya'yı fethederek, bu kentlerin iç kaleleri ile Sivas ve Konya gibi şehirlerde çeşitli yapılar inşa ettirmiştir. Keykavus zamanında Sivas, başkent Konya'nın yanı sıra önemli bir siyasi ve kültürel merkezdir. Bu dönem Sultan Keykavus ile Amasya, Ereğli, Honaz, Simre, Kayseri, Maraş, Niğde, Sivas ve Tokat gibi yerleşimlerde yöneticilik yapan devlet adamları da çeşitli kentlerde inşa ettirdikleri yapılarla imar faaliyetlerine katkı sağlamışlardır. Kitabeleri ile günümüze ulaşan bu yapılar arasında Sinop ve Antalya iç kaleleri, Antalya-Korkuteli yolu üzerindeki Evdir Han, Sivas-Malatya yolu üzerindeki Malatya Hekim Han, Sivas I. İzzeddin Keykavus Darüşşifası ve Türbesi, Afşin Ashabı Kehf Ribatı, Konya'daki Alaeddin Camii, Hacı Ferruh ve Beşârebey mescitlerini sayabiliriz.

Anahtar kelimeler: Selçuklu, İzzeddin, Keykavus, Siyaset, Kültür, Mimari, İmar.

Donors and Building Activities in the Era of Sultan of Anatolian Seljuk İzzeddin Keykavus I. (1211- 1220)

Abstract: In the political history of Seljuk Era, the reigns of Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev I. (Firstly between 1192-1196, later for the second time between 1205-1211), Sultan İzzeddin Keykavus I. (1211-1220) and Alaeddin Keykubad I. (1220-1237) were the times when the government was on the rise. The cultural and political life was quite dynamic especially during the reign of Sultan İzzeddin Keykavus I.. During this period, it can be seen that the Seljuk territory expanded and it reached the sea with the conquest of harbour cities such as Sinop in the north and Antalya in the south. It was also seen that public activities gained importance and many architectural works were built. These recently conquered cities had been mostly the residential areas of Roman and Byzantine eras. These cities acquired Seljuk – Turkish city characteristics in a short time due to the increase in building activities.

Seljuk Sultan İzzeddin Keykavus I., who conquered Sinop in 1214 and Antalya in 1216, not only made the inner castle built in both cities but also made various

buildings built in cities such as Sivas and Konya. During the rule of Keykavus Sivas, as well as the capital Konya, was an important political and cultural centre. During this period, administrators of the government in residential areas like Amasya, Ereğli, Honaz, Simre, Kayseri, Maraş, Niğde, Sivas and Tokat also carried on building activities. Among these, the following, whose inscriptions still remain, can be mentioned as: the inscription of the inner castles of Antalya and Sinop, Antalya Evdir caravansary, İzzeddin Keykavus I. Darussifa ve Tomb in Sivas, Hekim caravansary in Malatya, Eshab-ı Kehf Ribatı in Afşin, Mosque in Konya, Hacı Ferruh and Beşârebey masjids.

Key words: Seljuk, İzzeddin, Keykavus, political, culture, architecture, building activities.

Bu çalışmada Anadolu Selçuklu Sultanı I. İzzeddin Keykavus dönemi (1211-1220) siyasi, sosyal ve kültürel ortamından kesitler sunularak, dönemin imar faaliyetleri tanıtılacaktır¹. Bu çerçevede; yine Anadolu Selçuklu Sultanı olan I. Gıyaseddin Keyhüsrev'in üç oğlundan biri olan Keykavus'un yaşamı, çocukluk, meliklik ve hükümdarlık yılları ile kendisi ve dönemin devlet adamlarının banilikleri ele alınacaktır.

Anadolu Selçuklu döneminde 11. yüzyılın üçüncü çeyreğinde kuruluş sürecinden (1075-1157) başlayarak, 1157-1243 yılları arasındaki yükseliş/gelişme dönemine siyasi, sosyal ve kültürel gelişmeler damga vermektedir. Özellikle Selçuklu sultanları I. Gıyaseddin Keyhüsrev (ilk kez 1192-1196, ikinci kez 1205-1211) ve oğulları I. İzzeddin Keykavus (1211-1220) ve I. Alaeddin Keykubad (1220-1237) dönemleri fetih hareketlerinin arttığı, ilerleme ve genişleme siyasetinin öncelendiği ve imar faaliyetlerinin ivme kazandığı yıllardır².

I. İzzeddin Keykavus, Selçuklu Sultanı I. Gıyaseddin Keyhüsrev'in üç oğlundan en büyüğüdür. Keykavus'un doğum yeri ve yılı ile annesinin kimliği hakkında bilgiler mevcut değildir. Kardeşlerinden biri geleceğin Selçuklu Sultanı I. Alaeddin Keykubad'dır. Diğer/küçük kardeşi Celâleddin Keyferidûn hakkında kaynaklarda çok az bilgi bulunmaktadır (Koca, 1997, s. 14). Keykavus'un

¹ Bu araştırma Manisa Celal Bayar Üniversitesi'nin 21-24 Ekim 2015 tarihlerinde düzenlediği "Uluslararası XIX. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu"nda sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

² Turan, O. (1984). *Selçuklular Zamanında Türkiye Tarihi*, İstanbul: Nakışlar Yayınevi, ss. 268-402; Baykara, T. (1997). *I. Gıyaseddin Keyhusrev (1164-1211) Gazi-Şehit*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları; Koca, S. (1997). *Sultan I. İzzeddin Keykâvus (1211-1220)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları; Uyumaz, E. (2003). *Sultan I. Alaeddin Keykubad Devri Türkiye Selçuklu Devleti Siyasi Tarihi (1220-1237)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları; Kaya, S. (2006). *I. Gıyâseddin Keyhüsrev ve II. Süleymanşah Dönemi Selçuklu Tarihi (1192-1211)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, ss. 13-51, 97-198.

babası I. Gıyaseddin Keyhüsrev Selçuklu tahtına (birinci dönemi 1192-1196, ikinci dönemi 1205-1211 yılları) iki kez geçmiştir (İbn Bibi, 1996, ss. 31-40, 108-114; Turan, 1984, ss. 237-241, 268-278). Sultan, bu iki dönem arasındaki 1196-1205 yıllarını kapsayan yaklaşık dokuz yıllık “*sürgün/gurbet hayatı*”nda; başkent Konya’dan uzaklaşarak Ladik, Akşehir üzerinden Kilikya Ermeni Kralı II. Leon’u ziyaret etmiş, doğuya ve güneydoğuya yönelerek, önce Elbistan Malatya, Halep, Şam, Diyarbakır ve Ahlat, sonra Karadeniz’e uzanan yolculuğu Samsun üzerinden İstanbul’da sonlanmıştır (İbn Bibi, 1996, ss. 55-70; Baykara, 1997, ss. 22-26; Turan, 2004, ss. 291-297; Kaya, 2006, ss. 97-112). Keyhüsrev, İstanbul’da Bizans İmparatoru III. Aleksios Angelos tarafından oldukça iyi karşılanmış, karşılıklı hediyeler vererek birbirlerini memnun etmişlerdir. Ayrıca Keyhüsrev’in İstanbul’da Bizans ileri gelen devlet adamlarından, Komnenos hanedanına yakın bir kişi olan Maurozomes’in kızıyla evlenmesi bu süreci mutlu mesut geçirmesini sağlamıştır (Ostrogorsky, 1986, ss. 378, 536; İbn Bibi, 1996, ss. 70, 98-101; Baykara, 1997, ss. 24-25; Kaya, 2006, ss. 107-112).

Keyhüsrev’in bazı emirleri ve çocuk yaştaki oğulları İzzeddin Keykavus ve Alaeddin Keykubad’ı yanına alarak başladığı, bu isteksiz ve buruk yolculuğu ile İstanbul’da Bizans ellerindeki yaşamı, geleceğin Selçuklu sultanları olacak çocuklarını çok etkilemiştir. İzzeddin Keykavus ve Alaeddin Keykubad, İstanbul’da bazı emirlerle zor günlerini birlikte geçirmiş ve onların tecrübelerinden yararlanmışlardır. Ancak, yarattıkları otorite boşluğu ve zenginleşmeleri nedeniyle ilerideki siyasi yaşamlarında, bu emirlerle adı geçen sultanlar arasında acımasız çatışmaların yaşandığı gözlenmektedir (İbn Bibi, 1996, ss. 207-218, 283-292; Turan, 2004, ss. 337-340, 360-363).

İzzeddin Keykavus’un yaşamında babası I. Gıyaseddin Keyhüsrev’in Selçuklu ve Danişmentli beylerinin desteğini alarak ikinci kez Selçuklu hükümdarı olması (1205-1211) ile birlikte İstanbul’dan Konya’ya dönüşü önem taşır. Keyhüsrev, yönetimi ele geçirdikten sonra kendisi gurbette olduğu günlerde Şam’a gitmiş olan hocası ülkenin meşhur âlimlerinden Şeyh Meceddedin İshak’ı Selçuklu ülkesine davet ederek/geri çağırarak, büyük oğlu İzzeddin Keykavus’u Malatya’ya, küçük oğlu Alaeddin Keykubad’ı Tokat merkez olmak üzere Danişment iline melik tayin etmiştir (İbn Bibi, 1996, ss. 108-115; Baykara, 1997, ss. 31-32; Koca, 1997, ss. 18-20; Turan, 2004, ss. 297-300; Kaya, 2006, ss. 119-122; Metin, 2010, ss. 61-62).

İzzeddin Keykavus’un Malatya, Alaeddin Keykubad’ın Tokat’a melik/vali olarak atanmasıyla iki kardeşin doğumlarıyla başlayan birlikte yaşamları sona ermiş, her ikisi için de yeni bir hayat başlamıştır. Bu süreçte yeni Selçuklu Sultanı Keyhüsrev Malatya melikliği görevini üstlenen oğlu İzzeddin Keykavus’a hocalık ve rehberlik yapması için Şeyh Meceddedin İshak’ı ve beraberindeki ilim adamlarını Malatya’ya göndermiştir (İbn Bibi, 1996, ss. 110-114; Koca, 1997, ss. 19-20; Metin, 2010, s. 62). Keyhüsrev, her biri farklı

kentlerin yöneticisi olan kardeşleri arasında yaşadığı karmaşık siyasi olayların etkisiyle iki oğluna sınırlı yetkiler vermiştir.

Keykavus'un meliklik yıllarının geçtiği Malatya, Danişmentli, Selçuklu, Süryani ve Ermenilerin yaşadığı, çeşitli kültürlerin var olduğu önemli bir merkezdir. Malatya'nın çok kültürlülük özelliği, çocukluğu İstanbul'da Bizans ellerinde geçen İzzeddin Keykavus için ortamı kucaklamasına, kolay uyum sağlamasına ve gelişmesine olanak sağlamıştır. Selçuklu döneminde Malatya şehzadelerin eğitim gördüğü kültür merkezlerinden biridir (Bayram, 1994, ss. 83-87; Metin, 2010, s. 211). Keykavus'un Malatya'daki meliklik yıllarında iyi bir eğitim alması, devlet işlerinde tecrübe kazanması için beraberinde devrin önemli devlet adamları Emir-i Âhur Zeyneddin Beşâre, Çaşniğir Mübârizeddin Çavlı ve Emir-i Meclis Mübârizeddin Behramşah gönderilmiştir (Koca, 1997, s. 20; Koca, 2006, s. 91; Yakupoğlu, 2012, ss. 355-356). Adı geçen devlet adamları İzzeddin Keykavus'un başa geçtiği/hükümdarlık yıllarında kentlerin imarına katkı sağlayacak ve mimari eserlerin banisi olarak karşımıza çıkacaklardır.

Keykavus'un komşu kültür çevreleriyle ilişkileri, Abbasi Halifeliği ile kurduğu dini, sosyal ve kültürel bağlar, halifenin liderliğindeki dini ve sosyal bir dayanışma müessesesi olan "*Fütüvvet*" teşkilatına girmesi ve Anadolu'ya sokulması Türkiye tarihinde bir dönüm noktası olmuştur. Fütüvvet teşkilatının Anadolu'daki varlığı Ahiliğin gelişmesine ve yaygınlaşmasına olanak sağlayacaktır (İbn Bibi, 1996, ss. 178-180; Koca, 1997, s. 61; Turan, 2004, ss. 319-320; Yakupoğlu, 2012, s. 385).

Keykavus'un meliklik yıllarında Selçuklu Sultanı olan babası I. Gıyaseddin Keyhüsrev'in Gürcülere ve Ermenilere karşı büyük başarılar elde etmesi ve Akdeniz kıyılarına yönelmesi ve 1207 yılında Antalya'yı fethetmesi oldukça önemlidir (İbn Bibi, 1996, ss. 115-121; Baykara, 1997, ss. 36-40; Kaya, 2006, ss. 125-136; Kırpık ve Akyol, 2012, ss. 348-350). Gıyaseddin Keyhüsrev, 7 Haziran 1211 yılında Alaşehir'de Theodoros Laskaris ile yapılan savaşta şehit olmuştur (Baykara, 1997, ss. 40-44; Kaya, 2006, ss. 137-151).

Keyhüsrev'in ölümüyle emirlerin, meliklerin ve halkın desteğiyle yerine büyük oğlu Malatya meliki I. İzzeddin Keykavus dokuzuncu Selçuklu hükümdarı olarak Kayseri'de tahta çıkarılmıştır (İbn Bibi, 1996, ss. 132-134; Koca, 1997, ss. 21-22; Turan, 2004, ss. 315-318; Yakupoğlu, 2012, ss. 356-357). Daha sonra I. İzzeddin Keykavus ve kardeşi Alâeddin Keykubad arasında taht mücadeleleri başlamıştır.

Selçuklu Sultanı I. İzzeddin Keykavus'un hükümdarlığının ilk yılları/1211-1213 tarihleri arasında kardeşi I. Alaeddin Keykubad ile önce Kayseri, sonra Ankara'da yaşanan taht mücadeleleri ile geçmiştir. Tokat meliki Keykubad'ın amcası Erzurum hükümdarı Mugîseddin Tuğrulşâh, Ermeni kontu Leon ve eski

Uç beylerinden Zâhireddin İli'nin yardımcı kuvvetlerini yanına alarak Kayseri üzerine yürütmesi Keykavus ve şehir halkının zor günler yaşamasına ve çok sayıda kişinin ölmesine yol açmıştır. Sonunda Kayseri kadısı ve şahnesi Celâleddin Kayser'in önerisi ve yardımıyla Keykubad'ın kuvvetleri dağıtılarak, Keykubad Ankara'ya, Zâhireddin İli kendi birlikleri ile Niğde'ye çekilmek zorunda kalmıştır (İbn Bibi, 1996, ss. 134-161; Turan, 1984, ss. 293-296; Koca, 1997, ss. 21-28; Uyumaz, 2003, ss. 14-17; Koca, 2006, ss. 91-92; Yakupoğlu, 2012, ss. 357-359).

Keykavus'un bu süreçte **Kayseri Kale** surlarının onarımı, yeniden yapımı ve dış surların güneydoğu köşesinde bulunan yarım daire planlı **Yoğun Burç**'u inşa ettirdiğini kitabesinden anlamaktayız. Yarım daire planlı Yoğun Burç'un tarih içermeyen kitabesinde yalnızca "kara ve denizlerin sultanı" unvanları ile İzzeddin Keykavus'un adı geçmektedir (Gabriel, 1931, ss. 21-30; Edhem/Eldem, 1982, ss. 67-68; Eravşar, 1998, ss. 100-101; Eravşar, 2006, ss. 240).

Sultan I. İzzeddin Keykavus, Kayseri'de cülûsunu izleyen olayların ardından yönetimde bazı yeni atamalar ve düzenlemeler yapmıştır. Emir Celâleddin Kayser'i pervâneliğe, Emir-i Âhur Zeyneddin Beşâre'yi Niğde, Hüsametdin Yusuf'u Malatya, Çaşniğir Mübârizeddin Çavlı'yı Elbistan subaşılıkları/valilikleri görevlerine atamıştır (Darkot, 1950, s. 254; Turan, 1984, s. 295; İbn Bibi, 1996, ss. 135, 139; Koca, 1997, s. 24; Koca, 2006, ss. 91-92; Akşit, 2009, s. 42; Yakupoğlu, 2012, s. 358; Şaman Doğan, 2014, ss. 959-960).

Keykavus ve kardeşi Keykubad arasında süren taht kavgaları sona ermemiş, Ankara çevresinde şiddetlenerek devam etmiştir. Keykavus iktidarını sağlama alabilmek için kardeşinden kurtulması gerektiğine inanmış, çevresindeki ileri gelen devlet büyükleri ile görüşükten sonra Ankara Kalesi üzerine yürüme kararı almıştır. Alaeddin Keykubad ise Ankara Kalesi'ni tahkim edip, Keykavus'un ordusuna karşı koyabilmek için hazırlıklarını tamamlamıştır. 1212 yılı bahar aylarında başlayan ve sert kış koşullarında devam eden kuşatmalar, çatışmalar sırasında Keykavus ve ordusunun yanı sıra Ankara halkı sıkıntılı günler yaşamıştır. Bu süreçte Keykavus'un Ankara kalesi çevresine kendisinin ve askerlerin konaklayacağı evler ve medrese yaptırdığı belirtilmektedir (İbn Bibi, 1996, s. 156; Yakupoğlu, 2012, s. 19). Nihayet bazı devlet adamları önce Keykubad'ı teslim olması için ikna etmiş, Keykavus'un yanındaki Çaşniğir Emir Seyfeddin Ayaba, Beylerbeyi Hüsâmeddin Çoban ve Seyfeddin Kızıl beyler de iki kardeş arasında arabuluculuk yapmıştır. Keykubad, yaklaşık bir yıl süren kuşatmanın ardından bazı şartlar ileri sürerek Ankara Kalesi'ni teslim etmiş, 1213 yılında Malatya yakınlarındaki önce Minşâr/Masara, sonra Kezirpert kalelerine sürgüne gönderilmiştir (İbn Bibi, 1996, ss. 154-161; Turan, 1984, ss. 300-302; Koca, 1997, ss. 25-28; Uyumaz, 2003, ss. 16-17; Koca, 2006, ss. 92-93; Yakupoğlu, 2012, ss. 358-359; Şaman Doğan, 2014, s. 960).

Selçuklu Sultanı I. İzzeddin Keykavus'un kardeşi Alaeddin Keykubad'ı kendisinin geçmişte meliki olduğu Malatya'ya sürgüne göndermesi şehrin ileri gelenleri, halkına çok güvenmesi, kendisine ve yönetimine zarar vermeyeceklerini düşünmesiyle yakından ilişkilidir.

Selçuklu Sultanı I. İzzeddin Keykavus'un kardeşiyle yaşadığı taht mücadelelerinden sonra fetih hareketlerine ve imar faaliyetlerine yöneldiği görülür. Keykavus, ilk seferini kuzeyde en önemli liman şehri olan Sinop'a yapmıştır.

Trabzon merkezli kurulan Sinop da dâhil bütün Doğu ve Orta Karadeniz bölgesine hâkim olan Komnenoslar Hanedanı/Bizanslılar Selçuklu topraklarına saldırmaya başlamış, özellikle ticareti engellemeye çalıştıkları için Sinop'un fethi öncelenmiştir. Selçuklu Sultanı I. İzzeddin Keykavus, başkent Konya'dan Sivas'a hareket ederek ordusuyla Sinop'u ani bir baskınla kuşatmış, bu sırada Komnenos hükümdarı I. Aleksios av sırasında adamlarıyla eğlenirken esir alınmış ve şehir karşılıklı yapılan anlaşmayla 1214 yılında fethedilmiştir³. Böylece Trabzon merkezli Komnenos Hanedanı Selçuklulara bağlanmıştır.

Karadeniz üzerinden Kırım'a uzanan ticaret yollarının geçtiği önemli bir giriş kapısı olan Sinop kentinin fethiyle birlikte askerî, dinî, sosyal ve ticari yapılar inşa edilerek şehrin imarına başlanmıştır. Keykavus şehirde bir süre kalıp, ticari hayata canlılık kazandırmak için ülkenin her tarafına yolladığı fermanlarla zengin ve itibarlı kişilerin seçilerek Sinop'a gönderilmesini emretmiştir. Sinop'a gelme konusunda isteksiz olan girişimcileri ve zenginleri teşvik için çeşitli önlemler alınmıştır (Turan, 1984, ss. 306-307; İbn Bibi, 1996, ss. 174-175; Koca, 1997, ss. 34-35; Yakupoğlu, 2012, ss. 361-362; Redford, 2014, ss. 64-68; Şaman Doğan, 2014, s. 961).

Fethin ardından yeni görevlendirmeler (vali, kadı, hatip, hoca, müezzin, muarraf, kâtip, dizdar/kale komutanı) yapılarak, şehirdeki kilise camiye çevrilmiştir. Yeni fethedilen Selçuklu şehirlerinde güvenlik öncelendiği için askeri yapıların/kalelerin sur duvarları ve burçlarının onarımı, genişletilmesi ya da yeniden yapımı gerçekleştirilmiştir (Turan, 1984, ss. 305-306; Esemeli, 1990, ss. 44-74; Koca, 1997, s. 34; Redford ve Leiser, 2008, ss. 16-20; Redford, 2010, ss. 125-149; Redford, 2014, ss. 63-90). Bu bağlamda Sinop Kalesi, sur duvarları ve İç Kale'nin inşası örnek oluşturmaktadır. Sinop'un fethiyle birlikte "Sultanü'l-Galib" unvanını alan Keykavus'un yapı kitabelerinde aynı unvanı yaygın olarak kullandığı görülür (Redford ve Leiser, 2008, ss. 53; Redford, 2010, s. 137; Hacıgökmen, 2012, ss. 173-190).

³ Sinop'un fethi için bk. Anonim, 1952, ss. 28-29; Turan, 1984, ss. 302-307; Ostrogorsky, 1986, ss. 398-399; İbn Bibi, 1996, ss. 168-175; Koca, 1997, ss. 30-35; Redford ve Leiser, 2008, ss. 16-18; Redford, 2010, ss. 125-149, 538; Yakupoğlu, 2012, ss. 359-362; Redford, 2014, ss. 66-69.

Sinop'un 1214 yılı Kasım ayındaki fethini izleyen Nisan-Eylül 2015 tarihleri arasındaki altı aylık zaman diliminde onarılan ve yeniden inşa edilen **Sinop İç Kalesi** surlarında 15 kitabe bulunur. Bu kitabelerde Selçuklu Sultanı I. İzzeddin Keykavus'un, 12 Selçuklu emirinin, 9 Selçuklu şehrinin, 3 mimarın ve 1 kâtibin adı geçmektedir⁴.

Sinop İç Kalesi Kitabelerinde Adı Geçen Sultan, Emirler, Sanatçılar ve Kentler

İzzeddin Keykavus: Selçuklu Sultanı, Sinop'u Fethi (1 Kasım 1214)

Hüsâmeddîn Yûsuf: Malatya Emiri

Bedreddîn Ebû Bekir: Simre Emiri (İki dilli Arapça-Yunanca Yazıt)

Zeyneddîn Bişâre: Tokat Emiri (Niğde?)

Bahâeddîn Kutluğca: Kayseri Emiri

Zahîreddîn Kenek (?) ve Seyfeddîn İldenîz: Aksaray Emiri

Şücâeddîn Ahmedîl: Ereğli Emiri

Mubâriz ed-Devlet ve ed-Dîn dîn: Amasya Emiri

İmâdeddîn Ayâs, Celâleddîn Kaysar, Sirâceddîn Ömer: Sivas Emiri

Esededdîn Ayâs: Honaz Emiri

Sanatçılar

Mimar Ebû Alî el- Halebî bin el- Kettânî /Kettanlı' nın oğlu Halepli Ebû Alî

Kâtip Kayserili Yavâş

Mimar Sebastos

Müteahhit/Mimar Mubârizeddîn

Sinop İç Kalesi kitabeleri I. İzzetin Keykavus'un adının geçtiği en erken tarihli yazılı belgelerdir. Sinop İç Kalesi Lonca Kapısı Burç 2'nin batı ve güney cephesinde/İç Kale'nin dış ve iç girişinin üzerinde Sultan I. İzzeddin Keykavus'un kitabeleri yer alır (Ülkütaşır, 1949, s. 122; Esemeli, 1990, ss. 56-57; Redford, 2010, ss. 145-146; Redford, 2014, ss. 170-192, Resim 38, 48). Kitabelerde "Galip Sultan, Doğu ve Batının Kralı, Dünyanın Sultanlarının hükümdarı, Arap ve Arap olmayanların Efendisi, İzz ed-Dünyâ- ve ed-Dîn,

⁴ Sinop İçkalesi kitabeleri için bk. Behçet, 1930a, ss. 35-45; Behçet, 1930b, ss. 43-49; Ülkütaşır, 1949, ss. 112-131; Bayburtluoğlu, 1983, ss. 135-137, 172-173, 209, 234-235, 277-278; Esemeli, 1990, ss. 55-72; Sönmez, 1989, ss. 203-204, 211-214; Redford ve Leiser, 2008, ss. 16-20; Redford, 2010, ss. 125-149, 538; Redford, 2014, ss. 80-87, 147-233.

İslam ve Müslümanların İmdadı, Kara ve Denizin Sultanı, Anadolu (Rûm) ve Suriye ve Ermenistan Ülkelerinin sultanı, Zaferin Babası, Keyhüsrev oğlu Keykâvûs, Müminlerin Komutanının Burhanı, 612 yılı(nın) Rebiyülâhır'ı ve Cemaziyülevvel tarihinde” yazılıdır. Ayrıca kitabelerin kenar yazılarında “Nezaret eden: Sinaneddin Tuğrul, Emîr Dâd (mahkemelerden sorumlu), Ekleme, inşa eden: Zayıf hizmetkâr Yakub oğlu Hasanân, Allah'ın rahmeti üzerine olsun. Yapan: el-Kettânî el-Halebî oğlu Ebû Alî, Allah'ın Rahmeti üzerine olsun” bilgileri ile görevlendirmeler hakkında bilgi sunulmuştur (Combe, Sauvaget ve Wiet, 1939, s. 114, Kitabe no: 3761; Redford, 2014, ss. 170-192).

Simre Emiri Bedreddîn Ebû Bekir'in yaptırdığı Sinop İç Kalesi Lonca Kapısı Burç 2'nin doğu cephesinde, Selçuklu döneminin bilinen ilk Arapça ve Yunanca iki dilli kitabesi yer alır (Ülkütaşır, 1949, ss. 124-125; Esemeli, 1990, ss. 58-59; Redford, 2010, ss. 138-139, Figür 7; Redford, 2014, ss. 166-169, Resim 36). Kitabede “...bu burç ve beden Allah'ın, Yüce olsun, rahmetine muhtaç hizmetkâr tarafından inşa ettirilmiştir. Bedreddîn Ebû Bekir, Simre Valisi (sâhib), 612 yılı(nın) Rebiyülâhır ayında. Bunu Kayserili Yavâş yazdı” bilgileri yer alır (Fotoğraf 1). Bu kitabe kentin yerli halkı/önceki sahipleri Hıristiyanlar ile yeni yerleşmeye çalışan Türkleri temsil eden ve birlikte hoşgörü ortamında yaşamalarını öngören bir anlayışla yazılmıştır.

Fotoğraf 1. Sinop İç Kalesi, Lonca Kapısı doğu cephesi
(Arapça-Yunanca iki dilli yazıt)

Selçuklu dönemi imar faaliyetleri incelendiğinde, kalenin sur bölümlerinin inşaat masraflarının farklı emirler tarafından karşılanması ve bu emirlerin burçlara adlarını yazdırmasına izin verme geleneği Sinop'ta başlamıştır (Parla, 2002, ss. 252-257; Redford ve Leiser, 2008, s. 25; Redford, 2010, ss. 130-149; Redford, 2014, ss. 69-76, 153-234). Bu kitabeler dönemin sultanı İzzeddin Keykavus ile çok sayıda emirin, mimarın ve bir kâtibin görev aldığı yapım faaliyetlerini ve organizasyonunu bize sunmaktadır. Aynı uygulama Antalya'nın

fethiyle birlikte onarılan ve yeniden inşa edilen Antalya İçkalesi surlarında da görülür (Redford ve Leiser, 2008, s. 25; Yılmaz ve Tuzcu, 2010, ss. 21-116).

Yukarıda anlatıldığı gibi Selçuklu Sultanı I. Gıyaseddin Keyhüsrev'in 1211 yılındaki Alaşehir Savaşı sırasındaki beklenmedik ölümü, ardından ortaya çıkan karışıklıklar ve oğulları İzzeddin Keykavus ile Alaeddin Keykubad arasında yaşanan taht kavgaları bir otorite boşluğu yaratmıştır. Bu süreçte Keyhüsrev'in daha önce 1207 yılında fethettiği Antalya'da yaşayan yerli halk/Hıristiyanlar ayaklanarak, kenti işgal etmişlerdir (İbn Bibi, 1996, ss. 162-167; Koca, 1997, ss. 35-36; Turan, 2004, ss. 329-333; Redford ve Leiser, 2008, ss. 14-16; Yakupoğlu, 2012, ss. 362-363).

Bu gelişmelerden sonra Keykavus Antalya'nın fethine yönelmiştir. Sultan I. İzzeddin Keykavus'un başında olduğu Selçuklu ordusu 24 Aralık 2015 günü başlayan ve 22 Ocak 2016 Cuma günü sona eren bir aylık kuşatmanın ardından Antalya'yı fethetmiştir⁵.

Antalya'nın fethi İç Kalenin sur duvarları ve burçlarında yer alan devşirme sütun gövdelerinin (41-45 sütun) dairesel kesitlerinin yüzeyine düz yazı şeklinde yazılan kitabelerle ayrıntılı olarak betimlenmiştir (Fotoğraf 2). Bu kitabeler **Antalya İç Kale** surlarının kolaylıkla görülebilen, bugün Kırk Merdiven olarak bilinen basamaklarla limana ulaşan kapının bitişiğindeki bir alana yerleştirilmiştir Antalya İç Kalesi'ndeki bu kitabeler Selçuklu döneminin başarılı askerî seferi/fethi anlatan "Fetihname" özelliği ile dikkati çeker⁶. Tarihsel dizili kitabelerde Gıyaseddin Keyhüsrev'in şehri daha önce fethettiği, sonra kentin halkının ayaklandığı ve inançsızlığın ortaya çıktığı, Keykavus'un şehri 612 yılının Ramazan ayının ilk günü denizden ve karadan bir ay süreyle kuşattığı (24 Aralık 1215 günü başladığı, 22 Ocak 1216 Cuma günü fethin gerçekleştiği), bu limanın ayın sonunda Cuma günü ilerleyerek fethedildiği ve kalenin yeniden inşasının iki ayda tamamlandığı anlatılmıştır (Redford ve Leiser, 2008, ss. 29-34). Fetihnâme yazıtlarında Sultan kuzeyde Sinop ve güneyde Antalya liman şehirlerine gönderme yaparak kendisini ilk kez "sultan el-bahreyn / iki denizin sultanı" olarak tanımlamaktadır (Redford ve Leiser, 2008, s. 20).

⁵ Antalya'nın fethi için bk. Anonim, 1952, s. 28; Baykara, 1990, ss. 109-114; Baykara, 1993, ss. 38-43; İbn Bibi, 1996, ss. 162-167; Koca, 1997, ss. 35-38; Turan, 2004, ss. 329-333; Redford ve Leiser, 2008, ss. 17-20; Yılmaz ve Tuzcu, 2010, ss. 15-16; Yakupoğlu, 2012, ss. 362-364; Şaman Doğan, 2013, ss. 10-11.

⁶ Antalya İç Kalesi surlarındaki kitabeler ayrıntılı olarak iki yayında incelenmiştir. Bk. Redford ve Leiser, 2008, ss. 11-53, Resim 2-87; Yılmaz ve Tuzcu, 2010, ss. 21-121, Fotoğraf 1-57.

Yazıt 24

Yazıt 38

Fotoğraf 2. Antalya İç Kalesi, kitabeleri, ayrıntı

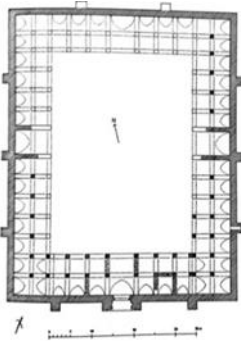
Yazıt 24 612 yılının Ramazan ayının ilk günü

Yazıt 38 Kutsal kale 613 yılının Muharrem ayının ilk günü tamamlandı ve Allah her işi kolaylar ve her zorluğu kolaylaştırır (Redford, 2008, ss. 33-34, 173, 180, Resim 42, 70).

Antalya İç Kalesi kitabeleri Sinop İç Kalesi yazıtlarından içerik açısından farklıdır. Bir başka deyişle Sinop İç Kale kitabelerinde emirlerin, Antalya İç Kale kitabelerinde Selçuklu Sultanı I. İzzeddin Keykavus'un banı/yaptıran olarak aktif rol üstlendiği okunmaktadır. Antalya İç Kalesi kitabelerinde ise yalnızca Malatya Emiri/Subaşı Hüsameddin Yusuf'un adı geçmektedir (Redford ve Leiser, 2008, ss. 11-53, Resim 2-87; Yılmaz ve Tuzcu, 2010, ss. 21-121).

Sultan Keykavus'un Antalya çevresindeki imar faaliyetleri, Antalya-Korkuteli yolu üzerinde yer alan **Evdır Han**'ı inşa ettirmesiyle sürmüştür⁷. Vakfiyesi bugün mevcut olmayan yapının, taç kapısı üzerinde olduğu ileri sürülen inşa kitabesi S. F. Erten tarafından yayımlanmıştır (Erten, 1940, ss. 76-77). Bu kitabeye göre Evdır Han, I. İzzeddin Keykavus (1211-1220) döneminde yaptırılmıştır. Yapı, Keykavus'un Antalya ve çevresindeki siyasi ve kültürel faaliyetleri dikkate alındığında, kentin fethedildiği 1216 yılı ya da sonrasında inşa edilmiş olmalıdır.

⁷ Evdır Han için bk. Riefstahl, 1931, pp. 62-64; Erten, 1940, ss. 76-77; Erdmann, 1961a, ss. 175-181; Erdmann, 1961b, Resim 327-331; İlter, 1969, s. 20; Erdmann ve Erdmann, 1976, Levha 1-5; Demir, 1988, ss. 13-17; Eravşar, 2007, ss. 419-433.

Çizim 1. Emdir Han, Plan (Erdmann, 1961)

Fotoğraf 3. Antalya-Korkuteli Yolu, Emdir Han, taç kapı

Emdir Han dıştan kareye yakın dikdörtgen planlı, açık avlulu, avlusu çift yönden revaklı, avlunun yatay ve dikey eksenlerinde konumlanan dört eyvanlı plan tipiyle üniktir (Çizim 1). Yapının cephelerinin üst kısmı ile avlu çevresindeki revakların tonozları büyük ölçüde yıkılmıştır. Güney/ön cephenin ekseninde beden duvarlarından dışa taşkın ve yüksek, yedi sıra mukarnas kavsaralı taç kapı yer alır (Fotoğraf 3). Taç kapı dıştan farklı genişlikte düz-içbükey-düz olarak dizili üç bordürle çevrilmiştir. Geniş olan dıştan üçüncü bordürün yüzeyi on kollu yıldızlarla süslenmiştir.

Selçuklu sultanlarının evlilikleri çoğunlukla devlet politikalarıyla yakından bağlantılıdır. Buna Keykavus'un Erzincan Meliki Fahreddin Behramşah Davud'un ve aynı zamanda halasının kızı olan Selçuk Hatun ile evliliği örnek gösterilebilir. Söz konusu evlilik töreni için yapılan hazırlık çalışmaları, karşılıklı hediyeleşmeler, çeşitli eğlenceler dönemin sosyal ortamını ve geleneklerini biçimlendiren olaylardır. Kesin tarihi bilinmeyen, kaynaklarda 1216-1217 yılları arasında gerçekleştiği belirtilen bu düğün/evlilik, Mengücekliler ile Selçuklular arasındaki dostluk ilişkisini arttırmıştır. Ayrıca kaynaklarda sultanın bu evlilikten çocuğu olmadığı da belirtilmektedir (Turan, 1984, ss. 322-324; İbn Bibi, 1996, ss. 192-201; Koca, 1997, ss. 88-89; Uyumaz, 2001, ss. 405-408).

Selçuklu Sultanı I. İzzeddin Keykavus'un ilerleme ve genişleme siyasetinde denizlere açılan ve ticareti önceleyen seferleri zaferlerle sonuçlanmıştır. Keykavus, Anadolu'yu Orta Doğu'ya bağlayan ticaret yolunu geliştirmek amacıyla 1216-1217 tarihlerinde Kilikya Ermenileri üzerine seferler yapmış, Adana yakınlarındaki Çinçin/Hacin, Kançin ile Keban kalelerini fethetmiştir. Daha sonra Suriye topraklarına açılan Keykavus'un 1218 yılında yaptığı Halep seferi başarısızlıkla sonuçlanmıştır (Anonim, 1952, s. 29; İbn Bibi, 1996,

ss. 184-188, 201-218; Turan, 2004, ss. 333-340; Koca, 1997, ss. 42-59; Yakupoğlu, 2012, ss. 364-375).

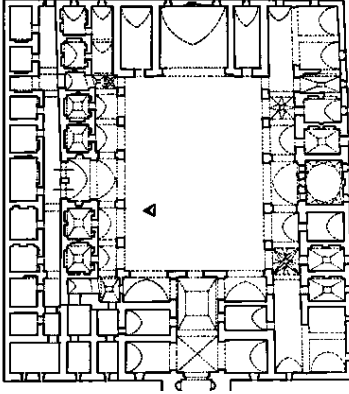
Sultan Keykavus'un siyasi yaşamında geçmişte meliklik yaptığı Malatya kentinin komşusu Sivas şehri, sultanın yaşadığı, Sinop, Ermeniler ve Eyyubiler üzerine yaptığı seferlerde üs olarak kullandığı özel bir yerdir. Keykavus, Tokat ve çevresindeki beylere hâkim olmak, Malatya'daki kendisini destekleyen güçlerle bağlarını sürdürmek ve burada hapiste yatan kardeşi Alaeddin Keykubad'ı kontrol altında tutmak için devletin merkezini Tokat ile Malatya arasındaki Sivas'a taşımıştır (Bayram, 1994, s. 87).

Sivas şehrinin imarıyla da ilgilenen İzzeddin Keykavus, 1217-1220 yıllarında inşa ettirdiği içinde türbesinin de olduğu Darüşşifa ve Türbe'nin yapımıyla, burada Selçuklu kent dokusunun temellerini atmıştır. **Sivas Keykavus Darüşşifası ve Türbesi**, şehir merkezinde eski Tokat Caddesi üzerinde, bugün Medreseler Sokağı'nda bulunmaktadır⁸. Darüşşifa ve türbenin karşısına Çifte Minareli Medrese (1271), kuzeydoğusuna Buruciye Medresesi (1271) yaptırılarak, bu alan medreseler sokağına dönüştürülmüştür. Keykavus'un Darüşşifa ve Türbesi'ni inşa ettirdiği bu bölge günümüzde de ticaret dokusunun geliştiği, kent merkezi olarak canlılığını korumaktadır.

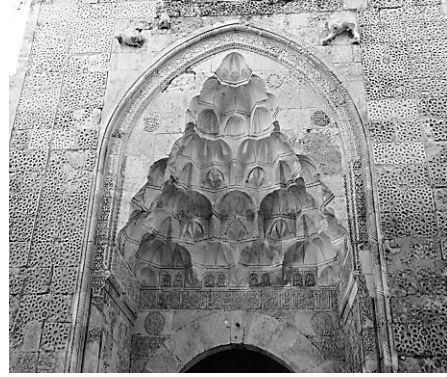
Sivas Keykavus Darüşşifası ve Türbesi'nin inşa tarihi, banî, sanatçı adları ve çeşitli ayetler içeren kitabeleri ile vakfiyesi bulunur. Darüşşifa Selçuklu döneminin günümüze ulaşan en büyük boyutlu hastanesidir. Darüşşifanın taç kapısında basık kemerli kapının üzerinde, yatay olarak nişe uzanan sülüsle yazılmış tek satırlık inşa kitabesinde "galip sultan, kara ve denizlerin sultanı, Ebû'l-Feth" gibi unvanları ile "Keyhüsrev oğlu Keykâvus tarafından 614H./1217M." yılında yaptırıldığı bilgileri yer alır (Çetintaş, 1953, s. 13-14; Bayat, 2006, ss. 355-356). Türbenin kuzey cephesinde kapı ve pencerelerin üzerinde sülüsle yazılmış tek satırlık inşa kitabesinde ise "Bu daracık mezarlara girmek üzere geniş saraylardan çıkarıldık. Ne yazık ki (bu ölüm hadisesinde) zenginliğimin bana faydası olmadı, saltanatım mahvoldu, ...ahrete intikal ve göçüş olayı 617 senesinin Şevval ayının dördüncü günü gerçekleşti" yazılıdır (Combe ve diğerleri, 1939, s. 172; Çetintaş, 1953, ss. 15-16; Önkâl, 1996, ss. 387-388; Bayat, 2006, ss. 356-357). Ayrıca Türbenin kuzey cephesinde bulunan batıdaki pencerenin üzerinde iki kartuş içinde "Amelî Ahmed, bin Bizl

⁸ Sivas I. İzzeddin Keykavus Darüşşifası ve Türbesi için başlıca yayınlara bk. Cevdet, 1938, ss. 35-38; Çetintaş, 1939, ss. 61-67; Çetintaş, 1953, ss. 13-122; Kuran, 1969, s. 139; Sözen, 1970, ss. 91-101; Gürkan, 1972, ss. 40-42; Terzioğlu, 1972, s. 64; Ünver, 1972, ss. 15-16; Tuncer, 1979, ss. 911-951; Tuncer, 1981, ss. 165-175; Bayburtluoğlu, 1983, ss. 217-219; Tuncer, 1986, ss. 232-238; Bilget, 1990; Bayat, 1991, ss. 5-19; Cantay, 1992, ss. 45-50; Önkâl, 1996, ss. 383-391; Rıdvan Nafiz ve İsmail Hakkı, 2005, ss. 114-119; Bayat, 2006, ss. 351-364; Şaman Doğan, 2012, ss. 299-308.

Marendî” yazılı sanatçı kitabesi yer alır (Combe ve diğerleri, 1939, s. 173; Çetintaş, 1953, ss. 18-21; Bayburtluoğlu, 1983, ss. 217-219; Sönmez, 1995, s. 214; Bayat, 2006, ss. 359-360). Darüşşifa taç kapısı kitabeleri Keykavus’un siyasi başarılarını, türbenin ön cephesindeki kitabeler ise sultanın yaşam ile ölüm karşısındaki duygularını anlatmaktadır. Kitabe verileri Keykavus’un Sinop (1214) ve Antalya’nın (1216) fethinden sonra Sivas’a yöneldiği, Darüşşifa ve Türbeyi inşa ettirdiğini göstermektedir.

Çizim 2. Sivas I. İzzeddin Keykavus Darüşşifası, plan (Ö. 1/100, G. Cantay, 1992)

Fotoğraf 4. Keykavus Darüşşifası, taç kapı

Keykavus Darüşşifası doğu-batı yönünde dikdörtgen planlı, açık avlulu, avlusu üç yönden revaklı, dört eyvanlı ve tek katlı plan şeması yansıtır (Çizim 2). Bazı araştırmacılar darüşşifanın bitişiğinde tıp medresesi olduğunu ileri sürmektedir (Ünver, 1972, ss. 16-17; Gürkan, 1972, ss. 40-42; Sözen, 1970, ss. 94-101). 1973 yılında darüşşifanın çevresinde kazı çalışmalarını yürüten O. C. Tuncer, yapının kuzeyine bitişik bir medresenin olmadığını, bu kanatta doğu-batı yönünde dikdörtgen planlı bir koridorun kuzeyine dizilen mekânların varlığını ortaya koymuştur (Tuncer, 1979, ss. 911-927). Darüşşifanın güney eyvanı üç yıl sonra (1220) türbeye dönüştürülmüştür. Kare planlı, üzeri içten kubbe, dıştan ongen kasağa oturan piramidal külahla örtülen türbede, çok sayıda (13) sanduka yer alır (Tuncer, 1986, ss. 232-236; Önkal, 1996, ss. 383-390).

Darüşşifanın batı cephesi ekseninde beden duvarlarından dışa taşkın ve yüksek, dokuz sıra mukarnas kavsaralı taç kapı yer alır (Fotoğraf 4). Farklı genişlikte dört bordürle çevrilen taç kapıda üçüncü ve dördüncü bordürler yıldız örgülerle bezenmiştir. Türbenin kuzey cephesi, kasağı ve sandukalarda çini süslemeler görülür (Ögel, 1966, ss. 10-11; Mülayim, 1982, ss. 135-139; Yetkin, 1986, ss. 36-40; Bilget, 1990, ss. 5-7, 31; Bakırer, 2002, ss. 75-90).

Keykavus'un başarılarla dolu siyasi yaşamı 1218 yılındaki başarısız Halep seferi ile alt üst olmuştur. Bunun nedeni, Halep idarecilerinin, Selçuklu komutanlarının ağzıyla sahte mektuplar yazarak Keykavus'a göndermeleri, sultanın hızla komutanlarıyla hesaplaşma yolunu seçmesi, Elbistan yakınlarında kurulan kulübelerde komutanlarını ateşe vermesidir. Sultanın daha sonra gerçeği öğrenerek vicdan azabı duyması, siyasi hayatını olumsuz etkilemiştir (Anonim, 1952, s. 29; İbn Bibi, 1996, ss. 207-218; Turan, 1984, ss. 316-319; Koca, 1997, ss. 55-59; Koca, 2006, ss. 98-101; Yakupoğlu, 2012, ss. 369-375) Keykavus'un kendine ve çevresine zarar veren bu tutumları, dönemin ünlü düşünürlerinden İbnü'l-Arabî'nin eleştirileri ve öğütlerini içeren karşılıklı yazılan mektuplardan anlaşılmaktadır (Kılıç, 2001, ss. 20-26). Siyasi ve özel yaşamında duygusal bir kişiliğe sahip olan İzzeddin Keykavus, bu dramatik olayla çok sarsılmış, çok geçmeden verem hastalığına yakalanarak genç yaşta ölmüştür.

Keykavus'un Sivas'tan sonra başkent Konya'ya yöneldiğini, kentin Selçuklu dönemi İç Kalesi'nin içinde bulunan, Konya Alaeddin Camii'nin kuzey cephe ve avlusunda yer alan kendisi için yaptırdığı Türbe'nin 1219 tarihli kitabelerinden öğrenmekteyiz (Fotoğraf 5). Kitabelerine göre Alaeddin Camii yapı topluluğu, Selçuklu Sultanı I. Mesud (1116-1155) döneminde başlayan II. Kılıç Arslan (1155-1192) ile I. İzzeddin Keykavus (1211-1220) zamanlarında devam eden ve I. Alaeddin Keykubad'ın (1220-1237) ilk yıllarında (1220-1221 tarihi) tamamlanan bir süreçte inşa edilmiştir (Löytved, 1907, ss. 23-37; Duran, 2001, ss. 36-44; Duran, 2006, ss. 23-29; Erdemir, 2009, ss. 231-250).

Fotoğraf 5. Konya Alâeddin Camii, avlu, kuzey cephe, kitabeler

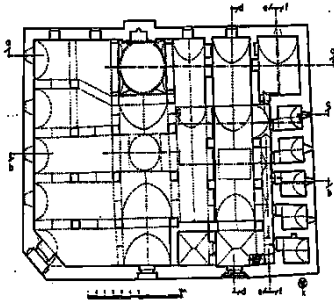
Alaeddin Camii'nin avlusunun kuzey cephesinin batı bölümünde üç dilimli kemerli ve zikzak bezeli sivri kemerli olan iki, batı cephede sivri kemerli niş içinde yer alan bir kitabe I. İzzeddin Keykavus dönemini vermektedir (Fotoğraf 5). Kitabeler kuzey cephenin düzenleme ve süsleme programına uygun olarak tasarlanmıştır. Üç dilimli kemerli sülüsle yazılmış dört satırlık kitabe "... Bu

mübarek mescit ve türbenin yapılmasını, Galib Sultân, fetihler babası, ...şehit Sultan Keyhüsrev oğlu Keykavus, bitevellî, kul, Atabekî Ayaz'a 616 H./1219 M. senesinde emretti" bilgilerini içerir (Duran, 2001, ss. 37-38, Resim 8). Caminin inşasını veren iki kitabe dışındaki bu kitabe, cami ve avlunun batısındaki türbenin Sultan I. İzzeddin Keykavus'un kendisi için inşa ettirdiğini ortaya koymaktadır (Erdemir, 2009, ss. 231-250).

Keykavus'un siyasi yaşamında Konya Alaeddin Camii ve Türbesi'ni inşa ettirdiği 1219 yılı, Halep seferi sonrasında yaşadığı gerginliklerin arttığı, verem hastalığının ilerlediği bir dönem olmalıdır. Konya'da inşa ettirdiği Türbesi'nin tamamlanamaması, Sultanın tekrar Sivas'a dönmesi, burada yaptırdığı Keykavus Darüşşifası'nın içindeki güney eyvanın türbeye dönüştürülmesi yaşadığı kararsızlıkların, sıkıntıların bir göstergesidir.

Bu bölümde Selçuklu Sultanı I. İzzeddin Keykavus dönemi devlet adamları ile diğer meslek gruplarından kişilerin banilikleri/inşa ettirdikleri yapılar dönemin tarihi arka planı içinde kısaca tanıtılacaktır.

İlk örneğimizi Kayseri'de dış surların dışında, kentin güneybatısındaki Gülük Mahallesi'nde bulunan cami ve harimin batısına bitişen/açılan iki katlı medrese ile kuzeyinde bağımsız konumlanan hamamdan oluşan **Kayseri Külük Camii Külliyesi (1211, onarım)** oluşturmaktadır (Çizim 3, Fotoğraf 6). Caminin kuzeydoğu köşesindeki taç kapısı üzerinde yer alan sülüsle yazılmış üç satırlık onarım kitabesinde, I. İzzeddin Keykavus (1211-1220) döneminde "607 H. /1211 M. yılında Mahmud bin Yağıbasan kızı Atsız Elti Hatun" tarafından tamir ettirildiği okunmaktadır (Gabriel, 1931, ss. 36-39; Yurdakul, 1974, ss. 167-207; Şaman Doğan, 2012, ss. 196-198). 1211 tarihi Selçuklu Sultanı I. İzzeddin Keykavus'un Kayseri'de tahta çıktı yıl olduğu için bu kitabede Keykavus'un adı verilmiştir. Kayseri ve çevresine hâkim olan Danişmentliler 1169 yılında ortadan kaldırıldığı halde, Danişmentli ailesinden bazı kişilerin imar faaliyetlerini devam ettikleri görülmektedir (Turan, 2004, ss. 226-229).

Çizim 3. Kayseri Külük Camii-Medrese, Plan (Yurdakul, 1974)

Fotoğraf 6. Külük Camii, taç kapı

Külük Camii doğu-batı yönünde dikdörtgen planlı, çok destekli, mihraba paralel beş sahnı, sivri tonoz örtülü, mihrap önü kubbeli ve avlusuz bir yapıdır (Çizim 3). Caminin batısına açılan L planlı medrese doğu yönden revaklı, dikdörtgen planlı ve sivri tonoz örtülü altı, kuzeybatıda yaklaşık kare planlı ve haç tonoz örtülü giriş mekânından oluşmaktadır. Kuzeybatı köşede yer alan yedi sıra mukarnas kavsaralı taç kapı camiye, kuzey cepheye eksenin batısındaki kapı ise medreseye açılmaktadır (Fotoğraf 6).

İkinci örneğimiz **Kesik Köprü (1213)**, Sivas-Kayseri yolunda, Sivas'ın 10 km. güneybatısında Kızılırmak Nehri üzerinde yer alır (Fotoğraf 7). Kitabesi bulunmayan köprünün 1213 tarihli vakfiyesi mevcuttur. Vakfiyede köprünün, yakınındaki **ribat ve türbenin** 1213 yılında Esedü'd-din, Hacib, Emir-i Sipenselar, Kutluğ Uluğ Ebu'l-leys Yavaş Arslan b. Sinbat b. Gürcü tarafından yaptırıldığı belirtilmektedir. Bu dönemde Emir-i Sipenselar/Subaşı görevlerini üstlenen Yavaş Arslan, Gürcü asıllıdır (Yinanç, 1994, ss. 5-6).

Kesik Köprü, kuzey-güney yönünde uzanan kuzeyde on yedi, güneyde iki sivri kemerli bölümü birleştiren bir ara duvardan oluşmaktadır (Fotoğraf 7). On yedi sivri kemerli kısım 230. 50 m. köprüler ile aralarındaki yolun uzunluğu ise 326,35 metredir (Acun, 1988, s. 190; Yinanç, 1994, ss. 5-18; Çulpan, 2002, s. 69, Resim 40/1-40/3). Bugün köprü dışındaki yapılar mevcut değildir.

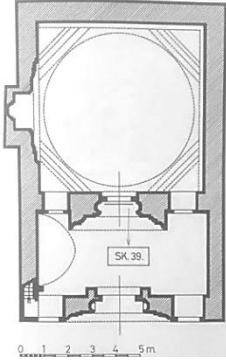

Fotoğraf 7. Sivas-Kayseri yolu, Kesik Köprü, genel görünüm

Diğer bir örnek, **Konya Hacı Ferruh/Taş/ Akçagizlenmez Mescidi (1215)** Konya'da dış Kale surlarının dışında Larende Kapısı'na yakın konumda yer alır. Yapının giriş kapısı üzerinde yer alan sülüsle yazılmış beş satırlık inşa kitabesinde "...Keyhüsrev oğlu Keykâvus'un saltanatı yıllarında, Allah'ın rahmetine muhtaç zayıf kul Hacı Ferruh, 612H./1215 M. senesi Recep ayı başlarında emretti" yazılıdır (Duran, 2001, s. 36). Yapının banisi Hacı Ferruh'un Sivas Keykavus Darüşşifası vakfiyesinde mütevellî ve nazır olarak tayin edildiği, Emîr, Üstadüddar (darüssaade ağası), Hassa Hazinedarı gibi görevler üstlendiği belirtilmektedir (Cevdet, 1938, ss. 37-38). İçteki giriş kapısı üzerinde bulunan iki satırlık mimar kitabesi "Kayserili Güneş oğlu Ramazan"

adını vermektedir (Bayburtluoğlu, 1983, ss. 105-106; Sönmez, 1989, ss. 200-2002; Konyalı, 2007, ss. 253-257; Aktaş Yasa, 2001, ss. 426, 436). Bu mescidi yaptıran Hacı Ferruh'un Keykavus döneminden sonra Lala/Atabey görevlerini üstlendiği, Çankırı ve Amasya'da imar faaliyetlerini sürdürdüğü görülür. Çankırı Darüşşifası (1235) ile Medresesi/Darülhadisi (1242), Amasya Burmalı Minare Camii ve Türbesi (1242) örnek verilebilir (Sözen, 1972, ss. 120-124; Cantay, 1992, ss. 56- 58; Gündüz, 2014, ss. 254-255; Çal, 2015, ss. 149-175).

Çizim 4. Konya Hacı Ferruh Mescidi, plan (Sönmez, 1989)

Fotoğraf 8. Hacı Ferruh Mescidi, doğu cephe

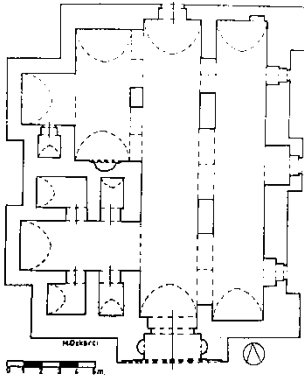
Mescit kare planlı, üzeri tromplarla geçilen kubbe ile örtülü ibadet mekânı ve kuzey-güney yönünde dikdörtgen planlı kapalı son cemaat yerinden oluşmaktadır (Çizim 4). Bugün mescidin kubbesi yıkıldığı için ahşap tavanla örtülmüştür. Yapının doğu cephe ekseninde yer alan yedi sıra mukarnas kavsaralı taç kapısı ile dikdörtgen nişli, beş sıra mukarnas kavsaralı mihrabı taş süslemeleriyle dikkati çeker (Fotoğraf 8).

Konya-Seydişehir Yolu üzerinde yer alan **Gömse Seyfeddin Ferruh Kervansarayı (1215)** bugün mevcut değildir (Özergin, 1965, ss. 161-162; Duran, 2001, s. 35). Yapının kitabesi Konya Taş ve Ahşap Eserler Müzesi'nde bulunmaktadır. Kitabede "...Keyhüsrev oğlu Keykâvus'un saltanatı günlerinde, Allah'ın rahmetine muhtaç zayıf kul, İli Bey'in Oğlu Burç Beyi Seyfü'd-Dîn Uluğ 612H./1215 M. yılı Rebiü'l- Evvel'inin başında emretti ve yaptırdı. Allah ikbâlini daim kılsın" yazılıdır (Duran, 2001, s. 35). Seyfeddin Ferruh'un Keykavus döneminin emirlerinden biri olduğu anlaşılmaktadır.

Kahramanmaraş ili, Afşin ilçesinin 7 km. kuzeybatısındaki **Afşin Eshab-ı Kehf Ribatı (1215)** Antik çağdan beri kutsal sayılan ve "Eshab-ı Kehf" adıyla bilinen kayalık bir tepenin yamacındaki mağaranın çevresine yapılan Camii, Ribat ve Han'dan oluşan külliyeinin içinde yer alır (Özgüç ve Akok, 1957, ss. 19-81; Gökhan, 2001, ss. 335-345; Özkarıcı, 2001, ss. 153-170). Ribatın taç kapısında kuşatma kemerinin üzerinde yer alan mermer üzerine sülüsle yazılmış üç satırlık

kitabesinde “... fetihlerin babası Keyhüsrev oğlu Keykavus zamanında müminlerin emîri, büyük komutan, âlim, adaletli -Allah kendisine zaferler nasip eylesin- Allah’ın yardımına ve rahmetine muhtaç Sultan İbrahim’in oğlu Ebû Ali el- Hasan 612 H. /1215 M. yılının Ramazan ayında emretti” yazılıdır (Özgüç ve Akok, 1957, s. 81; Özkarcı, 2001, s. 160).

Camii, Ribat ve Han’ın banisi Nusretüddin Hasan Bey, Selçuklu sultanları I. Gıyaseddin Keyhüsrev ve oğulları I. İzzeddin Keykavus ve I. Alaeddin Keykubad dönemlerinde Maraş Emîri olarak görev yapmıştır. Nusretüddin Hasan Bey, Keykavus döneminde Ermeniler ve Halep üzerine yapılan seferlere katılmıştır (Gökhan, 2001, ss. 335-345).

Çizim 5. Afşin Eshab-ı Khef Ribatı, plan (Özkarcı, 2001)

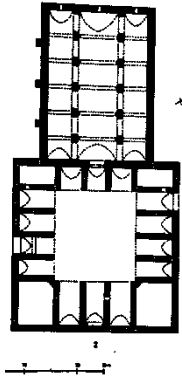
Fotoğraf 9. Eshab-ı Khef Ribatı, güney cephe

Afşin Eshab-ı Khef Ribatı dıştan kuzey-güney yönünde düzgün olmayan dikdörtgen planlıdır (Çizim 5). Eğimli bir arazi üzerinde konumlanan yapının doğu cephesinde eksen ve köşelerde dikdörtgen biçimli payandalar yer alır. Batı cephe ise kademeli düzenlenmiştir. Yapıda güney cephe eksenindeki dış taşkın taç kapıdan girilen aynı doğrultuda dikdörtgen planlı ve sivri tonoz örtülü iki dikey sahnin ile batı kanatta ters T planlı eksenin kuzeyinde mescit, güneyinde ortadaki eyvana açılan ikişer mekândan oluşan asimetric kurgulu çilehane bulunur. Alt kat depo ve servis mekânları/bodrum, girişin olduğu bölüm ribat, daha sonradan üzerine inşa edilen medreseden oluşmaktadır. Dulkadiroğulları Beyliği döneminde 1480-1492 yılları arasında ribatın üst katına medrese inşa ettirildiği belirtilmektedir (Özkarcı, 2001, ss. 161-164).

Ribatın güney cephesi ekseninde beden duvarlarından dışa taşkın ve yüksek mukarnas kavsaralı taç kapısı ile mescidin güney duvarı ekseninde bulunan mukarnas kavsaralı mihrabı taş süslemeleri ile dikkati çeker (Fotoğraf 9). Taç kapı ve mihrap yıldız kesitleri ve yıldız örgülü bordürlerle süslenmiştir (Özkarcı, 2001, ss. 158-160, Resim 4, 12, 14, 16-21).

Maraş Emiri Nusretüddin Hasan Bey, bu ribatın inşasından sonra Selçuklu Sultanı I. Alaeddin Keykubad döneminde imar faaliyetlerini sürdürmüş, külliye içinde yer alan Eshab-ı Kehf Camii'ni kitabesine göre 1232 tarihinde yaptırmıştır. Aynı külliye içinde bulunan ve kitabesi mevcut olmayan Eshab-ı Kehf Hanı da Maraş Emiri Nusretüddin Hasan Bey tarafından yaptırılmış olmalıdır (Özgüç ve Akok, 1957, ss. 81-87; Gökhan, 2001, s. 344; Özkarcı, 2007, ss. 437-447).

Sivas-Malatya kervan yolu üzerinde, Malatya ili, Hekimhan ilçe merkezinde bulunan **Malatya Hekim/Taş Han (1218)**, barınak/kapalı bölüm taç kapısı üzerinde yer alan Süryanice-Arapça-Ermenice olan üç dilli kitabesine göre 1218 yılında Ebû Sâlim bin Ebü'l-Hasan eş-Şammas el-Hekim el-Malatî tarafından inşa edilmiştir. Bu kitabe Anadolu Selçuklu mimarisinde üç dilli olan tek örnektir. Avlu taç kapısı üzerindeki kitabesine göre yapının I. Alaeddin Keykubad döneminde tamamlandığı anlaşılmaktadır (Erdmann, 1961a, ss. 63-67; Erdmann, 1961b, Resim 79-82; Özkul Fındık, 2007, ss. 105-121; Günel, 2010, s. 142).

Çizim 6. Malatya Hekim Han,
plan (Erdmann, 1961)

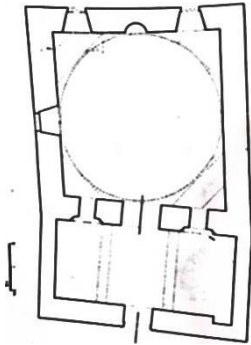
Fotoğraf 10. Han, avlu, taç kapı
(www.kulturportali.gov.tr/turkiye/malatya)

Yapı, yaklaşık kare planlı bir avlu ile kuzey-güney yönünde dikdörtgen planlı, üç sahnılı ve sivri tonoz örtülü barınak/kapalı bölümden oluşmaktadır (Çizim 6, Fotoğraf 10), (Erdmann, 1961b, Levha VI/2). Cepheden yüksek tutulan avlu taç kapısı, sivri kemerli giriş kapısı ile yalın bir düzenleme yansıtır.

Konya Zeyneddin Beşârebey/Ferhuniye Mescidi (1219), Selçuklu dönemi İç Kalesi'nin dışında kuzeyde Ferhuniye Mahallesi, Beşâre Bey Sokak'ta yer alır⁹. Yapının kuzey cephesinin ekseninde yer alan kapısının üzerinde mermer

⁹ Konya Beşârebey Mescidi için bk. Katoğlu, 1966-1967, s. 82; Bakırer, 1981, ss. 274-276; Özakin, 1998, ss. 269-287; Duran, 2001, ss. 40-41; Konyalı, 2007, ss. 235-237; Karpuz, 2009, ss. 126-128; Şaman Doğan, 2014, ss. 957-976.

üzerine sülüsle yazılmış dört satırlık inşa kitabesinde “Bu Mescid, Sultanü’l-Gâlib, İzzü’l-Dünyâ ve’l-d-dîn, fetihler babası, Mü’minlerin Emîrinin bürhânı, Keyhüsrev oğlu Keykâvus’un saltanatı günlerinde, Allah’ın rahmetine muhtaç, zayıf kul, Sultânın Ahûrbekî, Zeynü’l-d-dîn Beşâre tarafından 616 yılı Cemâziye’l-Evvel’inin 15’inde yapıldı” yazılıdır (Duran, 2001, ss. 40-41) Mescidin banisi Zeyneddîn Beşâre, Anadolu Selçuklu döneminde Sultan I. Gıyaseddin Keyhüsrev ve oğulları I. İzzeddin Keykavus (1211-1220) ile I. Alaeddin Keykubad (1220-1237) dönemlerinde Emir-i Âhur, Çaçniğir, Subaşı gibi görevler üstlenerek, Niğde ilinin subaşısı/yöneticisi olmuştur. Beşâre Bey bu mescit dışında Sinop İç Kalesi burçlarından biri (1215) ve daha sonra Niğde Alaeddin Camii’ni (1223) yaptırmıştır.

Çizim 7. Konya Beşârebey Mescidi, plan (Y. Önge, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

Fotoğraf 11. Beşârebey Mescidi, kuzey cephe

Beşârebey/Ferhuniye Mescidi, kare planlı/tek mekânlı üzeri iki kademeli tromplarla geçilen kubbeyle örtülü harim/ibadet mekânı ile kuzeyinde sivri tonozla örtülü kapalı son cemaat yerinden oluşmaktadır (Çizim 7, Fotoğraf 11), (Katoğlu, 1966, s. 90, Plan 1; Özakin, 1998, ss. 284-285; Karpuz, 2009, s. 128). İbadet mekânının güney duvarı ortasında yarım daire nişli mihrap bulunur.

Sivas İmâdeddîn Ayas Hanı, Selçuklu Sultanı I. İzzeddin Keykavus döneminde Sivas emiri olarak görev yapan İmâdeddîn Ayas tarafından yaptırılmıştır (Turan, 2004, s. 328; Yakupoğlu, 2012, s. 384). Yapı, bugün mevcut değildir. Hanın banisi İmâdeddîn Ayas, diğer Sivas emirleri Celâleddîn Kaysar ve Sirâceddîn Ömer ile birlikte bugün Sinop Müzesi’nin bahçesinde bulunan kitabeye göre İç Kale burçları ve sur duvarlarının (batı surun) inşasını gerçekleştirmiştir (Redford, 2010, ss. 125-149; Redford, 2014, ss. 225-227). Ayrıca Sultan Keykavus’un Sinop’un fethi öncesinde Sivas’ı üs olarak kullanması, sefere Sivas’tan katılması, Sivas emirleri ile birlikte hareket etmesi, Sivas şehri ve yöneticilerini/emirlerini öne çıkarmaktadır (İbn Bibi, 1996, ss. 168-175; Turan, 2004, ss. 324-329; Yakupoğlu, 2012, ss. 359-362).

Ankara Kızılbaş Camii, Medresesi ve Türbesi tümüyle yıkılmıştır. Caminin yerine Ankara'da bugünkü Ulus'ta Büyük Millet Meclisi'ne yakın konumda bulunan Ziraat Bankası Genel Müdürlüğü binası yapılmıştır (Oral, 1962, ss. 53-55; Uğurlu, 1968, ss. 75-88; Öney, 1971, s. 93; Konyalı, 1978, s. 65; Günel ve Kılıcı, 2015, ss. 81-82). Yapının banisi Seyfeddin Kızıl Bey, Selçuklu Sultanı I. İzzeddin Keykavus ve kardeşi I. Alaeddin Keykubad dönemlerinde Ankara Uç Beyi, Beylerbeyi görevini üstlenen devlet adamlarından biridir (İbn Bibi, 1996, ss. 159-160; Turan, 2004, ss. 323, 351; Yakupoğlu, 2012, ss. 358-359, 382)

Ankara Kızılbaş Camii'nin bugün Ankara Etnoğrafya Müzesi'nde bulunan/sergilenen minber ve kapı kanatları dönemin özgün örnekleri arasındadır (Oral, 1962, ss. 53-55; Uğurlu, 1968, ss. 75-88; Bozer, 1992, ss. 71-75).

Bu dönemde imarçı kişiliği ile tanınan önemli devlet adamlarından biri **Esededdin Ayaz**'dır. Ayaz, Selçuklu sultanları II. Rükneddin Süleymanşah, III. İzzeddin Kılıç Arslan, I. Gıyaseddin Keyhüsrev, I. İzzeddin Keykavus ve I. Alaeddin Keykubad dönemlerinde atabey, emir, emir-i ahur, uç beyi, şarapsalar, subaşı gibi çeşitli görevler üstlenmiştir (Sönmez, 1998, ss. 4-11; Hacıgökmen, 2010, ss. 471-488). Keykavus döneminde Sinop'un fethine katıldığı, Honaz Emiri olarak Sinop İç Kale burçlarından birini inşa ettirdiği, burcun kitabesinde geçen "Müteahhit (mi'mâr) Sifâstûs/Sebastos" adlı bir mimarla birlikte çalıştıkları vurgulanmıştır (Redford, 2014, ss. 228-230). Sinop'tan sonra Konya Alaeddin Camii'nin avlu kuzey cephesinde bulunan I. İzzeddin Keykavus ve I. Alaeddin Keykubad'ın adını veren 1219-1220 tarihli kitabelerde Ayaz'ın atabey ve mütevellî olarak görev üstlendiği anlaşılmaktadır. Alaeddin Camii'nin avlu kuzey cephesindeki üç kitabede, biri üç dilimli kemerli nişli, diğeri zikzak bezeli sivri kemerli nişli, üçüncüsü iki satırlık mimar kitabesinde "mütevelli Atabekî Ayâz" olarak adı geçmektedir (Duran, 2006, ss. 23-29). Özellikle caminin iki satırlık mimar kitabesinde "Mütevelli Atâbekî Ayâzdır. Dımışıklı/Şamlı Havlanoğlu Mehmed'in işidir" bilgileri Ayaz'ın inşa faaliyetlerini Sinop örneğindeki gibi Şamlı mimar ile birlikte yürüttüklerini göstermektedir (Duran, 2001, s. 44; Duran, 2006, s. 27). Başkent Konya'da sultanların yapısı olan en prestijli yapıda/Alaeddin Camii'nde mütevellî olarak çalışması, kendisine duyulan güveni ve mimarlık alanındaki başarılarına işaret etmektedir. Ayaz'ın Keykubad döneminde siyasi ve ekonomik olarak güç kazandığı Denizli-Afyon yolu üzerinde bulunan 1230 tarihli Denizli Çardak Han'ı inşa ettirmesinden anlaşılmaktadır (Erdmann, 1961a, ss. 59-61; Erdmann, 1961b, Resim 66-76; Demir, 1989, ss. 20-23; Hacıgökmen, 2010, s. 475; Sönmez, 1998, ss. 4-11; Pektaş, 2007, ss. 161-173).

Anadolu Selçuklu döneminin yükselme sürecinde Sultan I. İzzeddin Keykavus (1211-1220) dönemi siyasi, sosyal ve kültürel faaliyetleri ile öne çıkmaktadır. Bu dönemde yeni fethedilen kentlerin Türkleşmesinde, kimlik kazanmasında

Keykavus ve çevresindeki devlet adamlarının katkısı çok büyüktür. Başta Sinop ve Antalya liman şehirlerinin fethedilmesi ile askerî, dinî, sosyal ve ticari işlevli yapıların inşası ve kentlerdeki bayındırlık faaliyetlerinin artması, ivme kazanması oldukça önemlidir. Özellikle Selçuklu dönemi askerî, mimarî ya da savunma yapıları incelendiğinde Sinop ve Antalya iç kalelerinin inşası, yapım eylemine katkı sağlayan devlet adamları ve sanatçıların varlığıyla zamanın yapım organizasyonunu göstermesi açısından önem taşımaktadır. Zira Sultan I. Alaeddin Keykubad döneminde, Konya ve Alanya kalelerinin inşasına da örnek oluşturarak benzer görevlendirmelerin sürdürüldüğü görülür. Keykavus döneminde Sinop, Antalya, Sivas, Konya gibi kentlerde inşa edilen farklı işlevli yapıların kitabeleri bu dönemdeki siyasi-kültürel gelişmeleri yansıtmaktadır. Bu çerçevede özgün durumuyla günümüze ulaşan yapı kitabelerinden okunan banilerin kimlikleri incelendiğinde, Selçuklu Sultanı Keykavus ile ülke yönetiminde çeşitli görevler üstlenen devlet adamlarının işbirliği içinde çalıştıkları ve siyasi-kültürel gelişmeleri hızlandırdıkları görülür. Keykavus döneminde başlayan ve artarak devam eden siyasi, sosyal ve kültürel ortamdaki bu gelişmeler, daha sonra Selçuklu hükümdarı olan I. Alâeddin Keykubad döneminde en üst noktaya taşınmıştır.

İzzeddin Keykavus Dönemi

(Malatya Meliki 1205-1211 yılları, Selçuklu Hükümdarı 1211-1220 yılları)

1205-1211 Malatya'da Melik

1211 Kayseri'de Tahta Çıkış/Cülus

Kayseri'de Kardeşi Alaeddin Keykubad ile Mücadele yılları Sultanın Kayseri Kalesinde- Surlarını Onarımı, Yeniden Yapımı ve Yoğun Burç'un inşa kitabesi

1212-1213 Ankara'da Kardeşi Alaeddin Keykubad ile Mücadele yılları

Ankara Kale Önünde Medrese (Yıkılmış)

1214 I. İzzeddin Keykavus'un Sinop'u Fethi (28 Ekim 1214)

1215 Sinop Kalesi sur duvarları ve burçlarının onarımı, genişletilmesi ya da yeniden yapımı

Dış Giriş Kapısı Üzerinde Sultan Yazıtı

İç Giriş Kapısı Üzerinde Sultan Yazıtı,

Sinop Alaeddin Camii (1211-1220), ilk yapımı

1216 Antalya ikinci kez Fethi (22 Ocak 1216 Cuma)

Antalya İç kalesi Surlarının Yapımı 21 Şubat-20 Nisan 2016

Antalya-Korkuteli Yolu üzerinde Evdir Han İnşası

1216-1217 Ermeniler Üzerine Seferler

- 1216-1218 I. İzzeddin Keykavus'un Mengüceklı Melik Behramşâh'ın Kızı ile Evlenmesi
- 1217 Sivas I. İzzeddin Keykavus Darüşşifası İnşası (1217-1219)
- 1218 Başarısız Halep Seferi
- 1219 Konya Alaeddin Camii ve I. İzzeddin Keykavus Türbesi Eklemeler
Konya Alaeddin Camii, batı cephedeki kitabe
Konya Alaeddin Camii, kuzey cephe kitabeleri (üç dilimli kemerli niş içindeki cami-türbe ve sivri kemerli/yüzeyi kırık çizgilerle bezeli niş içindeki kitabeler)
- 1220 Viranşehir-Sivas Arasında Ölümü Sivas I. İzzeddin Keykavus Darüşşifası İçindeki Türbeye Gömülmesi

Adsız Elti Hatun

1210-1211 Kayseri Kölük Camii (Onarım)

Esedü'd-din, Hacib, Emir-i Sipenselar, Kutluğ Uluğ Ebu'l- İeys Yavaş Arslan b. Sinbat b. Gürcü

1213 Sivas-Kayseri Yolu, Kesik Köprü ve Ribatı

1215 Sinop Kalesi Sur Duvarları ve Burçlarının Onarımı, Genişletilmesi, İç kale Burçlarının İnşasında çalışan emirler ve sanatçılar

Hüsâmeddîn Yûsuf, Malatya Emiri

Bedreddîn Ebû Bekir, Simre Emiri (İki dilli Arapça-Yunanca Yazıt)

Zeyneddîn Bişâre, Tokat Emiri (Niğde?)

Bahâeddîn Kutluğca, Kayseri Emiri

Zahîreddîn Kenek (?) ve Seyfeddîn İldenîz, Aksaray Emiri

Şücâeddîn Ahmedîl, Ereğli Emiri

Mubâriz ed-Devlet ve ed-Dîn dîn, Amasya Emiri

İmâdeddîn Ayâs, Celâleddîn Kayсар, Sirâceddîn Ömer, Sivas Emiri

Esededdîn Ayâs, Honaz Emiri

Sanatçılar

Mimar Ebû Alî el- Halebî bin el- Kettânî /Kettânî' nin oğlu Halepli Ebû Alî

Kâtip Kayserili Yavaş

Mimar Sebastos

Müteahhit/Mimar Mubârizeddîn

Cemaleddîn Ferruh: Lala, Atabey

1215 Konya Hacı Ferruh/Taş/ Akçagizlenmez Mescidi

Seyfeddin Ferruh

1215 Konya-Seydişehir Yolu, Gömse Seyfeddin Ferruh Kervansarayı
(Kitabesi Mevcut)

Nusretüddin Hasan Bey: Maraş Emîri

1215 Afşin Eshab-ı Kehf Ribatı

Hüsâmeddîn Yusuf: Malatya Subaşı/Valisi

1216 Antalya Kalesi

Ebû Sâlim bin Ebü'l- Hasan eş- Şammas el- Hekim el- Malatî

1218 Malatya Hekim Han

Zeyneddîn Beşâre: Emir-i Âhur, Çaşniğir, Subaşı Niğde ve Tokat'ın
Subaşı/Yöneticisi.

1219 Konya Beşârebey Mescidi

İmâdeddîn Ayâs: Sivas Emiri,

Sivas, İmâdeddîn Ayas Hanı/Şehir İçi Hanı (Yıkılmış)

Seyfeddin Kızıl: Ankara Uç Beyi, Beylerbeyi

Ankara Kızılbey Mescidi ve Medresesi (Yıkılmış)

Esededdîn Ayâs: Honaz Subaşı/Valisi, Mütevellî,

1219-1220 Konya Kalesi, Konya Alaeddin Camii

Kaynakça

- Acun, H. (1988). Sivas ve Çevresi Tarihi Eserlerinin Listesi ve Turistik Değerleri. *Vakıflar Dergisi*, 20, 183- 220.
- Aksarayî Kerîmüddin Mahmud-i. (2000). *Musâmeretü'l-Ahbâr*. M. Öztürk (Haz.), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Akşit, A. (2007). Türkiye Selçukluları Devrinde Niğde Vilâyetinin Alt Birimleri ve Sınırları. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 21, 125- 133.
- Akşit, A. (2009). Selçuklu Devri Niğde'sinde Sosyal Tabakalar. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 25, 39- 51.
- Aktaş Yasa, A. (2001). Selçuklu Konya'sında Mimari Eserlerin Banileri. *I. Uluslararası Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Kongresi, Bildiriler II* (ss. 423- 455), O. Eravşar (Yay. Haz.). Konya: Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Merkezi Yayınları.
- Anonim. (1952). *Anadolu Selçukluları Devleti Tarihi* (F. N. Uzluk, Çev.). Ankara.
- Arık, F. Ş. (2000). Türkiye Selçuklu Devleti'nde Siyaseten Katl. *Belleten, LXIII*(236-238), 43- 93.
- Ataoğlu, R. (1988). Alaeddin Keykubad ve Türkiye Selçukluları- Artuklu Münasebetleri. *Selçuk Üniversitesi Selçuk Dergisi, I. Alaeddin Keykubat Özel Sayısı*, 3, 73- 78.
- Bakırer, Ö. (1969). Hacı Ferruh Mescidi. *Vakıflar Dergisi*, 8, 171- 184.
- Bakırer, Ö. (1976). *Onüç ve Ondördüncü Yüzyıllarda Anadolu Mihrapları*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Bakırer, Ö. (1981). *Selçuklu Öncesi ve Selçuklu Dönemi Anadolu Mimarisinde Tuğla Kullanımı, I- II*. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Yayınları.
- Bakırer, Ö. (2002). Sivas Keykavus Darüşşifası'nda Taş, Tuğla ve Çini. *Aynur Durukan'a Armağan* içinde (ss. 75-90), (N. Şaman Doğan, Ed.). Ankara: Renkmay Basımevi.
- Bayat, A. H. (1991). Anadolu Selçuklu Hastane Vakfiyelerinin Tek Örneği Olarak Sivas Darüşşifası Vakfiyesi. *Türk Kültürü, XXIX*(333), 5- 19.
- Bayat, A. H. (2006). Sivas Darüşşifası'nın Bilinen ve Bilinmeyen Kitabeleri, *Selçuklular Döneminde Sivas Sempozyumu, 29 Eylül- 1 Ekim 2005, Sivas: Bildiriler* içinde (ss. 351- 365).
- Bayburtluoğlu, Z. (1993). *Anadolu'da Selçuklu Dönemi Yapı Sanatçıları*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Baykara, T. (1988). *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyasına Giriş I Anadolu'nun İdari Taksimatı*, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Baykara, T. (1990). *Anadolu'nun Selçuklular Devrindeki Sosyal ve İktisadi Tarihi*, İzmir: Ege üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Baykara, T. (1993). Bir Selçuklu Şehri Olarak Antalya, *Antalya IV. Selçuklu Semineri 13-14 Mart 1992, Antalya: Bildiriler* içinde (ss. 38- 43).

- Baykara, T. (1997). *I. Gıyaseddin Keyhusrev (1164- 1211) Gazi- Şehit*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Bayram, M. (1994). Selçuklular Zamanında Anadolu'da Bazı Yörelere Arasındaki farklı Kültürel Yapılanma ve Siyasi Boyutları. *Konya Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 1, 79- 92.
- Behçet, M. (1930a). Sinop Kitabeleri. *Türk Tarih Encümeni Mecmuası*, 1(2), 35- 45.
- Behçet, M. (1930b). Sinop Kitabeleri (1). *Türk Tarih Encümeni Mecmuası*, 1(5), 43- 49.
- Bilget, B. (1990). *I. İzzeddin Keykavus Darüşşifası*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Bozer, R. (1992). *15. Yüzyılın Ortasına Kadar Anadolu Türk Sanatında Ahşap Kapılar*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Cantay, G. (1992). Anadolu Selçuklu ve Osmanlı Darüşşifaları. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Çal, H. (2015). Çankırı Mevlevihanesi. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 23, 149- 175.
- Çetintaş, S. (1939). Türk Tarih Kurumu Tarafından Sivas Şifaiyesinde Yaptırılan Mimari Hafriyat. *Belleten*, 3(9), 61- 67.
- Çetintaş, S. (1953). *Sivas Darüşşifası 614- 1217*. İstanbul: İbrahim Horoz Basımevi.
- Cevdet, M. (1938). Sivas Darüşşifası Vakfiyesi ve Tercümesi. *Vakıflar Dergisi*, 1, 35- 38.
- Combe, E., Sauvaget, J. ve Wiet, G. (1939). *Répertoire Chronologique D'Epigraphie Arabe*, 10. Le Caire: Imprimerie De L'Institut Français D'Archéologie Orientale.
- Darkot, B. (1950). Niğde. *İslam Ansiklopedisi* içinde (Cilt 9, ss. 253- 256).
- Demir, A. (1988). Anadolu Selçuklu Hanları Evdir Han. *İlgi*, 53, 13- 17.
- Demir, A. (1989). Anadolu Selçuklu Hanları Çardak Han. *İlgi*, 58, 20- 23.
- Duran, R. (2001). *Selçuklu Devri Konya Yapı Kitâbeleri (İnşa ve Ta'mir)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Duran, R. (2006). Konya Alaeddin Camisi Kitabeleri. (A. U. Peker ve K. Bilici, Ed.), *Anadolu Selçukluları ve Beylikler Dönemi Uygarlığı 2* içinde (ss. 23- 29). Ankara.
- Edgüer, R. N. ve Uzunçarşılı, İ. H. (2005). *Sivas Şehri*. R. Toparlı (Haz.), Sivas: Seyran Yayınları.
- Edhem/Eldem, H. (1982). *Kayseri Şehri*. K. Göde (Haz.), Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Eraşar, O. (1998). *Ortaçağ'da Kayseri Kent Dokusunun Gelişimi*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Eraşar, O. (2006). Kayseri. *Anadolu Selçukluları ve Beylikler Dönemi Uygarlığı 2* içinde (ss. 239- 243), (A. U Peker ve K. Bilici, Ed.). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

- Eraşar, O. (2007). Evdir Han. *Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansarayları* içinde (ss. 419- 433), (H. Acun, Ed.). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Erdemir, Y. (2009). Konya Alâeddin Camii'nin Avlusundaki Bitmemiş Yapının Mahiyeti Hakkında. *Selçuklu'dan Osmanlı'ya Bilim, Kültür ve Sanat Prof. Dr. Mikâil Bayram'a Armağan* içinde (ss. 231- 250), Konya.
- Erdmann, K. (1961a). *Das Anatolische Karavansaray des 13. Jahrhunderts, I. II.* Berlin: Berlin: Verlag Gebr. Mann.
- Erdmann, K. (1961b). *Das Anatolische Karavansaray des 13. Jahrhunderts, II.* Berlin: Berlin: Verlag Gebr. Mann.
- Erdmann, K. and Erdmann, H. (1976). *Das Anatolische Karavansaray des 13. Jahrhunderts, III.* Berlin: Verlag Gebr. Mann.
- Erten, S. F. (1940). *Antalya Vilâyeti Tarihi*. İstanbul: Tan Matbaası.
- Esemenli, D. (1990). *Sinop İli Türk Dönemi Mimarisi*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Gabriel, A. (1931). *Monuments Turcs D'Anatolie, I, Kayseri- Niğde*. Paris.
- Gabriel, A. (1962). *Niğde Türk Anıtları* (A. A. Tütenk, Çev.). Ankara.
- Geyikoğlu, H. (2001- 2002). Antalya'nın İlk Türk Mülki Amiri ve Kumandanı Mübarizettin Ertokuş'un Faaliyetleri ve Eserleri. *Adalya, V*, 187- 201.
- Göde, K. (1988). Alaeddin Keykubad ve Kayseri. *Selçuk Üniversitesi Selçuk Dergisi, I. Alaeddin Keykubat Özel Sayısı, 3*, 61- 65.
- Gökhan, İ. (2001). Selçuklular Zamanında Maraş Emiri Nusretü'd-din Hasan Bey. *I. Uluslararası Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Kongresi, Bildiriler I* içinde (ss. 335- 345), O. Eraşar (Yay. Haz.). Konya: Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Merkezi Yayınları.
- Göksu, E. (2010). *Türkiye Selçuklularında Ordu*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Günel, G. (2010). Anadolu Selçuklu Dönemi'nde Anadolu'da İpek Yolu - Kervansaraylar – Köprüler. *Kebikeç, 29*, 133- 146.
- Günel, G. ve Kılıcı, A. (2015). Ankara Şehri 1924 Haritası: Eski Bir Haritada Ankara'yı Tanımak 1924 Map of Ankara City: Recognizing Ankara with an Old Map. *Ankara Araştırmaları Dergisi, Journal of Ankara Studies, 3(1)*, 78- 104.
- Gürkan, K. (1972). Selçuklu Hastaneleri. *Malazgirt Armağanı*, 33- 63.
- Güzel, A. (1988). Anadolu Selçuklu Hükümdarı Alaeddin Keykubat I Döneminde Doğu Anadolu Türk Beyliklerinde Milli Kültür Unsurları. *Selçuk Üniversitesi Selçuk Dergisi, I. Alaeddin Keykubat Özel Sayısı, 3*, 41- 48.
- Hacıgökmen, M. A. (2010). Türkiye Selçuklu Devlet Adamlarından Esededdin Ayaz. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 27*, 471- 488.
- Hacıgökmen, M. A. (2012). Türkiye Selçuklu Sultanlarının Kitabelerde Geçen Bazı Unvanları ve Bunların Selçuklu Siyasetine Yansımaları. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 31*, 173- 190.

- İbn Bibi. (1996). *El Evamirü'l-Ala'ıye Fi'l- Umuri'l- Ala'ıye (Selçuk Name) I* (M. Öztürk, Çev.). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Karpuz, H. (2009). *Türk Kültür Varlıkları Envanteri Konya 42, I*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Katoğlu, M. (1966-1967). 13.Yüzyıl Konya'sında Bir Cami Grubunun Plan Tipi ve Son Cemaat Yeri. *Türk Etnoğrafya Dergisi*, 9, 81-100.
- Kaya, S. (2006). *I. Gıyâseddin Keyhüsrev ve II. Süleymanşah Dönemi Selçuklu Tarihi (1192- 1211)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Kılıç, M. E. (2001). İbnü'l-Arabî'nin I. İzzeddin Keykâvus'a Yazdığı Mektubun Işığında Dönemin Dînî ve Siyâsî Tarihine Bakış. *I. Uluslararası Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Kongresi, Bildiriler II* içinde (ss. 11- 28), O. Eravşar (Yay. Haz.). Konya: Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Merkezi Yayınları.
- Kırpık, G. ve Akyol, H. (2012). I. Gıyaseddin Keyhüsrev. *Selçuklu Tarihi El Kitabı* içinde (ss. 347- 350), (R. Turan, Ed.). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Koca, S. (1997). *Sultan I. İzzeddin Keykâvus (1211- 1220)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Koca, S. (2006). Gelişme Dönemi: Sultan I. İzzeddin Keykavus. *Anadolu Selçukluları ve Beylikler Dönemi Uygarlığı I* içinde (ss. 91- 105), (A. Y. Ocak, Ed.). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Konyalı, İ. H. (1964). *Abideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*. İstanbul:
- Konyalı, İ. H. (1978). *Ankara Camileri*. Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Konyalı, İ. H. (2007). *Konya Tarihi*. A. Candan, M. Temizyürek, Y. Candan (Haz.), Konya: Memleket iletişim A. Ş. Baskı Tesisleri.
- Kuran, A. (1969). *Anadolu Medreseleri I*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Metin, T. (2010). *Türkiye Selçukluları Devrinde Malatya*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Mülayim, S. (1982). *Anadolu Türk Mimarisinde Geometrik Süslemeler Selçuklu Çağı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Oral, M. Z. (1962). Anadolu'da San'at Değeri Olan Ahşap Minberler, Kitabeleri ve Tarihçeleri. *Vakıflar Dergisi*, 5, 23- 77.
- Ostrogorsky, G. (1986). *Bizans Devleti Tarihi* (F. Işıltan, Çev.). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Ögel, S. (1966). *Anadolu Selçuklularının Taş Tezyinatı*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Öney, G. (1971). *Ankara'da Türk Devri Yapıları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Yayınları.
- Önkal, H. (1996). *Anadolu Selçuklu Türbeleri*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.

- Özakın, R. (1998). Konya'da Tek Kubbeli Selçuklu Mescitleri Tarihsel Gelişimi, Mimari Özellikleri. VII. Milli Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Semineri (II. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı- Yüzey Araştırmaları Sempozyumu, 30 Nisan- 2 Mayıs 1998 Bildiriler içinde (ss. 269- 287), Konya.
- Özergin, K. (1965). Anadolu Selçuklu Kervansarayları. *Tarih Dergisi*, 15, 141- 170.
- Özgüç, T. ve Akok, M. (1957). Afşin Yakınındaki Eshâb-ı Khef Külliyesi. *Yıllık Araştırmalar Dergisi*, 2, 78- 89.
- Özkarıcı, M. (2001). Afşin Eshab-ı Khef Ribatı ve Medresesi. I. Uluslararası Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Kongresi, *Bildiriler II* içinde (ss. 153- 170), O. Eravşar (Yay. Haz.). Konya: Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Merkezi Yayınları.
- Özkarıcı, M. (2001). Niğde'de Türk Mimarisi. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Özkarıcı, M. (2006). Niğde. *Anadolu Selçukluları ve Beylikler Dönemi Uygarlığı 2* içinde (ss. 267- 271), (A. U. Peker ve K. Bilici, Ed.). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Özkarıcı, M. (2007). Eshab-ı Khef Hanı. *Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansarayları* içinde (ss. 437- 447), (H. Acun, Ed.). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Özkul Fındık, N. (2007). Hekim Han. *Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansarayları* içinde (ss. 105- 121), (H. Acun, Ed.). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Parla, C. (2002). Alâeddin Keykubad Dönemi Işığında Anadolu Selçuklu Devletinde Yapı Organizasyonu. *Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 1(3), 251- 285.
- Pektaş, K. (2007). Çardak Han. *Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansarayları* içinde (ss. 161- 173), (H. Acun, Ed.). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Redford, S. (2008). *Anadolu Selçuklu Bahçeleri (Alaiyye/Alanya)*. İstanbul:
- Redford, S. (2010). Sinop in the Summer of 1215: The Beginning of Anatolian Seljuk Architecture. *Ancient Civilizations from Scythia to Siberia*, 16, 125- 149, 538.
- Redford, S. (2014). *İktidar İmgeleri Sinop İçkalesindeki 1215 Tarihli Selçuklu Yazıtları* (B. Cezar, Çev.). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Redford, S. ve Leiser, G. (2008). *Taşa Yazılan Zafer Antalya İçkale Surlarındaki Selçuklu Fetihnâmesi, Victory Inscribed The Seljuk Fetihnâme on the Citadel Walls of Antalya, Turkey*. Antalya: Suna- İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Riefstahl, R. M. (1931). *Turkish Architecture in Southwestern Anatolia*. Cambridge: Harvard University Press.
- Safran, M. (1988). Alâattin Keykubat'ın Otorite Anlayışı ve Ümera Katli Meselesi. *Selçuk Üniversitesi Selçuk Dergisi*, I. Alâeddin Keykubat Özel Sayısı, 3, 97- 103.
- Sönmez, Z. (1989). *Başlangıcından 16. Yüzyıla Kadar Anadolu Türk- İslam Mimarisinde Sanatçılar*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.

- Sönmez, Z. (1998). Anadolu Selçuklularında Atabeylik, Atabey Esededdin Ayaz ve 13. Yüzyıl Mimarisine Katkıları. 5. *Antalya Selçuklu Semineri*. Antalya: Antalya İl Kültür Müdürlüğü Yayınları.
- Sözen, M. (1970). *Anadolu Medreseleri Selçuklu ve Beylikler Devri, I, Açık Medreseler*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayınları.
- Sözen, M. (1972). *Anadolu Medreseleri Selçuklu ve Beylikler Devri, II, Kapalı Medreseler*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayınları.
- Şaman Doğan, N. (2010). Selçuklu Döneminde Siyasi ve Bani Kimliği ile Mübarizeddin Ertokuş. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 27(1), 231- 251.
- Şaman Doğan, N. (2012a). Kayseri'deki Selçuklu Külliyesi. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 16, 191- 214.
- Şaman Doğan, N. (2012b). Selçuklu Döneminden İki Sultanî Külliye (Kayseri Gevher Nesibe ve Sivas I. İzzeddin Keykavus Darüşşifaları). *Uluslararası Katılımlı XV. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu, Anadolu Üniversitesi- Eskişehir, 2011, I* içinde (ss. 299- 308). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Şaman Doğan, N. (2013). *Atabey Ertokuş Medresesi ve Türbesi*. Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- Şaman Doğan, N. (2013). Niğde'deki Türk Dönemi (13- 15. yüzyıl) Yapılarında Taç Kapı- Mihrap Tasarımı ve Bezeme İlişkisi. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 30(1), 115- 139.
- Şaman Doğan, N. (2014). Selçuklu Döneminde Siyasi ve Bani Kimliği ile Zeyneddin Beşâre. *Turkish Studies*, 9(10), 957- 976.
- Şimşir, Z. (2001). Konya'daki Selçuklu Çini Dekorasyonunda Kûffî ve Ma'kûlî Yazı. *I. Uluslararası Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Kongresi, Bildiriler II* içinde (ss. 311- 331, 587- 598), O. Eravşar (Yay. Haz.). Konya: Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Merkezi Yayınları.
- Temple, Ç. (2013). *Konya/İkonion ve Çevresinde Bulunan Bizans Dönemi Taş Eserleri*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Terzioğlu, A. (1972). Selçuklu Hastaneleri ve Avrupa Kültürüne Tesirleri. *Malazgirt Armağanı* içinde (ss. 49- 66), Ankara.
- Tuncer, O. C. (1979). Son Kazıların Işığı Altında Sivas Şifahanesi Planı. *I. Milletlerarası Türkoloji Kongresi, (İstanbul, 15- 20 X. 1973), Tebliğler, 3. Türk Sanatı Tarihi* içinde (ss. 911- 951), İstanbul: Tercüman Gazetesi ve Türkiyat Enstitüsü Yayınları.
- Tuncer, O. C. (1986). *Anadolu Kümbetleri I Selçuklu Dönemi*. Ankara: Güven Matbaası.
- Tuncer, O. C. (1997). Niğde Alâeddin Camisi Doğu Taçkapısı. *VI. Milli Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Semineri (16-17 Mayıs 1996) Bildirileri* içinde (ss. 113- 126), Konya.

- Turan, O. (1984). *Selçuklular Zamanında Türkiye Tarihi (2. bs.)*. İstanbul: Nakışlar Yayınevi.
- Turan, R. (1988). Alaeddin Keykubad'ın Doğu Anadolu Siyaseti. *Selçuk Üniversitesi Selçuk Dergisi, I. Alaeddin Keykubat Özel Sayısı, 3*, 79- 87.
- Turan, O. (2004). *Selçuklular Zamanında Türkiye Tarihi (8. bs.)*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Turan, R. (2012). Sultan Alaeddin Keykubat Dönemi ve Ehemmiyeti (1220- 1237). *Selçuklu Tarihi El Kitabı* içinde (ss. 387- 394), (R. Turan, Ed). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Uğurlu, E. (1967). Ankara Kızılbey Camii Minberi. *Türk Etnoğrafya Dergisi, 10*, 75-88.
- Uyumaz, E. (2001). Türkiye Selçuklu Sultanları, Melikleri ve Melikelerinin Evlilikleri. *I. Uluslararası Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Kongresi Bildiriler, II* içinde (ss. 397-421), Eravşar, O. (Yay. Haz.). Konya: Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırma Merkezi Yayınları.
- Uyumaz, E. (2003). *Sultan I. Alâeddîn Keykubad Devri Türkiye Selçuklu Devleti Siyasî Tarihi (1220- 1237)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Uyumaz, E. (2006). Sultan I. Alâeddîn Keykubad ve Zamanı (1220- 1237). *Anadolu Selçukluları ve Beylikler Dönemi Uygurluğu I* içinde (ss. 107- 115), (A. Y. Ocak, Ed.). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Ülkütaşır, M. Ş. (1949). Sinop'ta Selçuklular zamanına Ait Tarihi Eserler. *Türk Tarih, Arkeologya ve Etnoğrafya Dergisi, 5*, s. 112-151.
- Ülkütaşır, M. Ş. (1976). Sinop'ta Selçuklular Zamanına Ait İki Tarihi Eser. *Türk Etnoğrafya Dergisi, 15*, 117- 124.
- Ünal, R. H. (1982). *Osmanlı Öncesi Anadolu-Türk Mimarisinde Taç kapılar*. İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları.
- Ünver, S. (1972). Anadolu Selçuklularında Sağlık Hizmetleri. *Malazgirt Armağanı* içinde (ss. 9- 31), Ankara.
- Yakupoğlu, C. (2012). Sultan I. İzzeddin Keykâvus (1211-1220). *Selçuklu Tarihi El Kitabı* içinde (ss. 351- 386), (R. Turan, Ed). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Yasa, A. (1996). *Anadolu Selçukluları Döneminde Türk- İslâm Şehri Olarak Konya, II*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Yetkin, Ş. (1986). *Anadolu'da Türk Çini Sanatının Gelişmesi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Yılmaz, L. (2006). Antalya. *Anadolu Selçukluları ve Beylikler Dönemi Uygurluğu, 2* içinde (ss. 195- 209), (A. U. Peker ve K. Bilici, Ed.). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Yılmaz, L. ve K. Tuzcu. (2010). *Antalya'daki Türk Dönemi Kitabeleri*. SOTA/Turkestan and Azerbaijan Reserch Centre, Haarlem Netherlands.
- Yinanç, R. (1994). Sivas Abideleri ve Vakıfları (2). *Vakıflar Dergisi, 23*, 5- 18.

Yurdakul, E. (1974). Kayseri Klk Camii ve Medresesinde Yapılan Hafriyat ve Araştırma Sonuçları. *Rölöve ve Restorasyon Dergisi*, 1, 167- 207.

www.kulturportali.gov.tr/turkiye/malatya 10 Nisan 2016 tarihinde adresinden eriřildi.